

Nr 144.

*Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om
ändring i vissa delar av strafflagen m. m.; given Stock-
holms slott den 4 februari 1921.*

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet hållna protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

- 1) lag om ändring i vissa delar av strafflagen; samt
- 2) lag om ändring i vissa delar av strafflagen för krigsmakten.

GUSTAF.

Birger Ekeberg.

Förslag

till

LAG

om ändring i vissa delar av strafflagen.

Härigenom förordnas, att 2 kap. 2 § och 14 kap. 6 § strafflagen skola upphöra att gälla samt att 2 kap. 1 och 19 §§, 4 kap. 4 §, 5 kap. 2 och 6 §§, 8 kap. 1, 4, 5, 6, 11 och 27 §§, 9 kap. 1, 4 och 7 §§, 10 kap. 10 §, 14 kap. 1, 28 och 36 §§, 15 kap. 5 och 12 §§, 16 kap. 3 och 16 §§, 19 kap. 1, 7, 11 och 23 §§ samt 21 kap. 8 § strafflagen skola erhålla följande ändrade lydelse:

2 KAP.

1 §.

Allmänna straffarter äro:

1. Straffarbete.
2. Fängelse.
3. Böter.

Dessa straffarter anses, i förhållande till varandra, svårare eller lindrigare efter den ordning, vari de här nämnda äro.

19 §.

Vissa i lagen bestämda brott kunna medföra, att den brottslige för tid, som nedan sägs, ådömes den påföljd, att han ej må utöva ämbete, tjänst eller annan allmän befattning samt ej är berättigad avgiva röst vid val av riksdagsman eller präst eller att deltaga i kommunal- eller municipalstämmas eller allmän rådstugas eller kyrkostämmas överläggningar och beslut eller eljest rösta i allmänna ärenden, i vilkas avgörande endast den må deltaga, som är i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigad.

Är någon till sådan påföljd dömd, have han ock förverkat allmän befattning, som av honom innehaves.

Ej må påföljd enligt denna § ådömas, där ej brottet varder belagt med straffarbete i minst sex månader. Påföljden ådömes för alltid, där den dömd gjort sig skyldig till straffarbete på livstid, men i annat fall intill dess viss tid, minst ett och högst tio år, förflutit från det han efter utståndet straff blivit frigiven.

4 KAP.

4 §.

Med straffarbete på livstid må ej förenas annat frihetsstraff eller böter.

5 KAP.

2 §.

Begår den brott, som fyllt femton, men ej aderton år; då skall straffarbete på livstid till sådant arbete från och med sex till och med tio år nedsättas; och må jämväl straffarbete på viss tid nedsättas till hälften av den eljest för brottet stadgade minsta strafftid, dock ej under två månader.

Är brottet belagt med påföljd, som i 2 kap. 19 § sägs; pröve domstolen, efter omständigheterna, huruvida sådan påföljd ådömas bör.

6 §.

Prövas någon, som brottslig gärning begått, därvid hava av kroppsel- eller sinnessjukdom, ålderdomssvaghet eller annan, utan egen skuld, iråkad förvirring saknat förståndets fulla bruk, ehuru han ej kan för strafflös anses efter 5 §; då må, efter omständigheterna, straffet nedsättas under vad i allmänhet å gärningen följa bort.

8 KAP.

1 §.

Var som, i uppsåt:

1. att lägga riket under främmande makt, eller från riket söndra en därtill hörande del eller besittning; eller

2. att med våldsamma medel upphäva eller ändra någon av rikets grundlagar; eller

3. att Konungen liv eller frihet beröva eller honom från tronen uttränga; eller

4. att tronföljare eller annan prins, som till tronen arvinge är, livet beröva, eller någon av dem från tronföljden utestänga;

gör uppror, eller annan gärning, den där innefattar uppsåtets fullbordan eller försök därtill; en sådan förrädare dömes till straffarbete på livstid. Var faran ringa; då skall till straffarbete från och med sex till och med tio år dömas.

4 §.

Bär svensk man vapen emot riket, eller mot någon med detta i krig förbunden makt, dömes till straffarbete på livstid.

5 §.

Har svensk man, genom uppmaning, eller eljest uppsåtligen, förmått främmande makt att med krig anfalla riket, eller makt, som med detta i krig förbunden är; dömes till straffarbete på livstid.

6 §.

Svensk man, som

1. till främmande makt förräder krigsfolk eller andra invånare i riket, eller land, stad, fästning, pass eller annan försvarspost, tyghus, magasin, vapen- eller proviantförråd, fartyg, krigskassa eller annat dylikt, som tillhör riket eller makt, som med detta i krig förbunden är, eller något sådant, i förrädlig avsikt, förstörer eller fördärvar; eller

2. förleder rikets eller med detta förbunden makts krigsfolk att till fienden övergå, eller till uppror eller annan trolöshet; eller

3. i förrädlig avsikt hindrar användandet av rikets eller med detta förbunden makts krigsfolk emot fienden;
dömes till straffarbete på livstid.

11 §.

Den, som i krigstid låter sig såsom spejare av fienden brukas, dömes till straffarbete på livstid.

27 §.

Förgriper sig någon, med våld eller annan misshandel, å främmande stats regent, medan han här i riket vistas; dömes till straffarbete på livstid eller från och med sex till och med tio år. Sker slik förgripelse å främmande makts sändebud här i riket; då må, om för lika våld eller misshandel i allmänhet straffarbete ådömas bort, straffarbetet, där högsta strafftiden är bestämd till tio år, förhöjas till sådant arbete på livstid, och eljest till två år utöver den för varje fall bestämda högsta strafftiden: är brottet i allmänhet med fängelse eller böter belagt; må till straffarbete i högst två år dömas. Sker dråp, som i 14 kap. 3 eller 4 § sägs, å någon av de personer nu nämnda äro; dömes dråparen till straffarbete på livstid.

9 KAP.

1 §.

Förgriper sig någon emot Konungen med våld eller annan misshandel å hans person; dömes till straffarbete på livstid.

4 §.

Varder å någon av de i 2 eller 3 § nämnda personer dråp förövat, såsom i 14 kap. 3 eller 4 § sägs; dömes dråparen till straffarbete på livstid. Sker å någon av dessa personer dråp, som i 5 § av samma kapitel sägs; dömes gärningsmannen till straffarbete på livstid eller från och med sex till och med tio år.

7 §.

Förgriper sig någon med våld emot riksstyrelse, som, i de fall grundlagen utsätter, i Konungens ställe regeringen förer, och sker brottet för att störa friheten i sådan styrelses överläggningar eller beslut, eller att dess sammankomster hindra; dömes till straffarbete på livstid eller från och med sex till och med tio år: varder i det brott dråp å någon av styrelsens medlemmar förövat, såsom i 14 kap. 3 eller 4 § sägs; dömes dråparen till straffarbete på livstid. Innefattar gärningen förräderi; gälle vad därom i 8 kap. 1 § stadgat är.

10 KAP.

10 §.

Dräper upprorsman den, som uppror stilla vill; dömes till straffarbete på livstid.

Varder upprorsman dräpen; ligge ogill.

14 KAP.

1 §.

Den som, i uppsåt att döda, med berätt mod berövar någon livet, skall, för mord, dömas till straffarbete på livstid.

28 §.

Har någon, utan kvinnans vilja, sökt döda eller fördriva hennes foster, på sätt i 26 § sägs; dömes, om fostret kommer utan liv eller ofullgånget fram, till straffarbete från och med sex till och med tio år, och, i annat fall, till sådant arbete från och med sex månader till och med två år. Fick kvinnan av gärningen svår kroppsskada; dömes till straffarbete på livstid eller i tio år: fick hon därav döden; dömes gärningsmannen till straffarbete på livstid.

36 §.

Begår någon dråp å skyldeman i rätt uppstigande led eller å sin maka, eller ock å styv- eller svärföräldrar, adoptivföräldrar, fosterföräldrar, förmyndare, husbonde eller annan, under vars lydnad man står; varde den omständighet såsom synnerligen försvårande ansedd.

Gör någon uppsåtligen annan misshandel å skyldeman i rätt uppstigande led; då må straffet ej sättas lägre än två månaders straffarbete: äro omständigheterna försvårande; må straffarbetet förhöjas till sådant arbete på livstid, om högsta strafftiden är i allmänhet bestämd till tio år, och, i annat fall, till två år utöver den i allmänhet bestämda högsta strafftiden. Sker sådan misshandel å annan av de personer, som i första stycket äro nämnda; varde den omständighet såsom synnerligen försvårande ansedd, och må ej till lindrigare straff än fängelse dömas.

15 KAP.

5 §.

Har någon med våld eller annorledes bemäktigat sig annan och honom å öde ort eller annat sådant ställe utsatt, att uppenbar fara var för hans liv; dömes till straffarbete från och med sex till och med tio år. Fick den utsatte därav svår kroppsskada; dömes till straffarbete på livstid eller från och med åtta till och med tio år: ljöt han därav döden; dömes gärningsmannen till straffarbete på livstid.

12 §.

Tager man kvinna med våld och, emot hennes vilja, med henne övar otukt, eller tvingar man henne därtill genom hot, som innebär trängande fara; varde dömd till straffarbete från och med sex till och med tio år. Fick kvinnan av den gärning svår kroppsskada; dömes till straffarbete på livstid eller i tio år: ljöt hon därav döden; dömes gärningsmannen till straffarbete på livstid.

16 KAP.

3 §.

Blev den tilltalade till straff fälld, och straffet till fullo eller till någon del verkställt; dömes den falske angivaren, om det var dödsstraff, till straffarbete på livstid; om det var straffarbete på livstid, till samma straff eller sådant arbete i tio år; om det var straffarbete på viss tid, till enahanda straff på lika tid eller till och med två år utöver den, som för den tilltalade bestämd blivit, dock ej över tio år; om det var ovärdighet att i rikets tjänst nyttjas, till straffarbete från och med två till och med sex år; om det var avsättning, till straffarbete från och med sex månader till och med fyra år; om det var fängelse eller mistning av ämbete på viss tid, till straffarbete från och med sex månader till och med två år; och i andra fall till fängelse i högst sex månader eller böter.

16 §.

Den, som efter 1, 2, 3 eller 7 § gjort sig förfallen till straffarbete i minst sex månader, skall ock dömas till påföljd enligt 2 kap. 19 §.

19 KAP.

1 §.

Sätter man uppsåtligen eld å hus, byggnad, fartyg eller annat, där människor bo, eller vanligt eller veterligt är, att de eljest vistas, eller å något, varifrån elden till sådana boningar eller vistelserum lätteligen spridas kan; dömes, för mordbrand, till straffarbete från och med sex till och med tio år; dock må, där omständigheterna äro synnerligen mildrande, tiden för straffarbetet nedsättas till fyra år, samt, om ej någon å stället förevar och för fara blottställdes, till två år. Fick någon, som förevar, av branden svår kroppsskada; varde mordbrännaren dömd till straffarbete på livstid eller från och med åtta till och med tio år. Fick den, som förevar, av branden döden; dömes mordbrännaren till straffarbete på livstid.

7 §.

Var som uppsåtligen sänker fartyg, däri folk är, eller det på grund, klippa eller annat sätter, så att skeppsbrott eller annan sjöskada sker; dömes till straffarbete från och med sex till och med tio år. Får någon av den gärning svår kroppsskada; varde gärningsmannen dömd till straffarbete på livstid eller från och med åtta till och med tio år. Ijuter någon därav döden; dömes gärningsmannen till straffarbete på livstid.

11 §.

Var som uppsåtligen förstörer statens kanal- eller slussverk eller annan sådan vattenbyggnad, eller järnvägs- eller spårvägsanläggning, eller å desamma, därtill hörande byggnader, verk eller inrättningar, eller de för framfarten å järnväg eller spårväg använda vagnar eller andra fortskaffningsmedel gör sådan skada eller eljest vidtager sådana åtgärder, att fara eller olycka vid kanal-, järnvägs- eller spårvägsfartens begagnande eller allmänt farlig översvämning därav uppkomma kan; dömes till straffarbete från och med två till och med sex år. Kom därav ej olycka, och var sådan ej heller åsyftad; då må straffet nedsättas till straffarbete i sex månader, eller, om faran var ringa, till sådant arbete i två månader eller till fängelse eller böter, dock ej under etthundra riksdaler.

Fick någon svår kroppsskada eller död, och var den brottsliges handling av beskaffenhet, att han bort kunna inse, att dylik olycka därav var

att befara; dömes gärningsmannen, i förra fallet, till straffarbete från och med sex till och med tio år eller på livstid, och, i senare fallet, till straffarbete på livstid. Var gärningen ej av sådan beskaffenhet, som nämnd är, men fick annan därav svår kroppsskada eller död, eller åstadkoms allmänt farlig översvämning; varde gärningsmannen dömd till straffarbete från och med fyra till och med åtta år.

23 §.

Den, som gjort sig förfallen till straff efter 1, 2, 4, 7, 8 eller 10 §, 17 § 1 mom. eller 18 §, skall ock dömas till påföljd enligt 2 kap. 19 §. Lag samma vare, om någon efter 3, 5, 6, 9 eller 21 § gjort sig skyldig till straffarbete i minst sex månader.

21 KAP.

8 §.

Varder, i något av de fall nu sagda äro, någon så våldförd, att han därav ljuter döden; dömes gärningsmannen till straffarbete på livstid.

Förslag

till

LAG

om ändring i vissa delar av strafflagen för krigsmakten.

Häri genom förordnas, att 16, 28, 33, 67 och 133 §§ i strafflagen för krigsmakten den 23 oktober 1914 skola erhålla följande ändrade lydelse:

16 §.

Dödsstraff skall å fängelsegård verkställas genom halshuggning, där ej annorlunda är stadgat efter ty här nedan sägs. Förut gives den dömda lämplig tid att sig till döden bereda. Innan han till avrättsplatsen utföres, skall domen där uppläsas. Vid avrättningen skola närvara fängelsets föreståndare, fångpredikant eller den, som berett fånge till döden, fängelse- eller provinsialläkare, landsfiskal eller magistratsledamot, av Konungens befallningshavande förordnad tjänsteman, som förer protokoll över vad därvid förekommer, samt andra personer, vilka Konungens befallningshavande tillkallar. Den kommun, inom vars område avrättningen sker, äge ock utse högst tolv personer att avrättningen övervara. Den avrättades kropp varde i stillhet å närmaste begravningsplats jordfäst.

Genom skjutning skall dödsstraff verkställas i de fall, vilka äro i denna lag särskilt anmärkta; och må jämväl i övrigt skjutning användas, där i fält eller i belägrad fästning eller under sjötåg tillfälle saknas att få straffet verkställt i den ordning, som för halshuggning är föreskriven.

Dödsstraff skall ej verkställas å kvinna, som havande är, utan uppskjutas till dess hon efter barnsörden tillfrisknat; ej heller å den, som för sjukdom ej kan sig till döden bereda, innan med honom bättre varder.

Vid verkställande av dödsstraff iakttages i övrigt vad därom i den militära bestraffningsförordningen stadgat är.

28 §.

Om avsättning och därmed förenad påföljd, som i 15 § är sagd, om mistning av ämbete eller tjänst på viss tid, så ock om straff, vartill dömas skall, där den, som gjort sig skyldig till avsättning eller till mistning av ämbete eller tjänst på viss tid, ej är i besittning av det ämbete eller den tjänst, vari han sig förbrutit, gälle vad i allmän lag sägs.

Där påföljd enligt 2 kap. 19 § av den allmänna strafflagen stadgas i denna lag, skall den ådömas för alltid, om den dömde gjort sig skyldig till dödsstraff eller straffarbete på livstid, men i annat fall intill dess viss tid, minst ett och högst tio år, förflutit från det han efter utståndet straff blivit frigiven; och gälle i övrigt vad den allmänna strafflagen stadgar om förutsättning för påföljdens åläggande samt om förverkande av allmän befattning, som av den dömde innehaves.

33 §.

Är någon till dödsstraff förfallen; då skola i den bestraffning anses inbegripna böter eller frihetsstraff, vartill den till döden dömde jämväl kan hava gjort sig skyldig.

Ej skall dödsstraff ådömas den, som vid brottets begående icke fyllt aderton år, eller den, som därvid saknat förståndets fulla bruk på sätt i 5 kap. 6 § allmänna strafflagen sägs. I stället för dödsstraff skall i ty fall till straffarbete från och med sex till och med tio år dömas.

I övrigt skall vad i allmän lag finnes stadgat om delaktighet i brott, om sammanträffande av brott, om förening eller förändring av straff, om återfall i brott och om särskilda grunder, som utesluta, minska eller upphäva straffbarhet, lända till efterrättelse vid tillämpning av denna lag, likväl med iakttagande av de ytterligare eller skiljaktiga stadganden, som däri förekomma; skolande vad i allmän lag finnes stadgat om tillgodorökande av häktningstid äga motsvarande tillämpning i disciplinmål.

I fråga om skadestånd gälle ock allmän lag. Har krigsman, som under utövande av befäl å krigsmaktens fartyg är ansvarig för dess säkerhet, vid fartygets manövrering eller navigering begått förseelse, som i 130 § sägs, vare dock, där han ej varder dömd till svårare straff än disciplinstraff, icke skyldig att gälda skada eller kostnad, som genom förseelsen tillskyndats kronan eller annan.

67 §.

Dräper upprorsman den, som uppror stilla vill; dömes till straffarbete på livstid.

Varder upprorsman dräpen; ligge ogill.

133 §.

Beträdes krigsman med brott, som omförmäles i 8 kap. allmänna strafflagen; vare det, där ej för den gärning särskilt högre ansvar är i denna lag utsatt, vid straffets bestämmande efter allmän lag såsom försvärande omständighet ansett; och må, där straffarbete antingen på livstid eller i tio år är utsatt såsom högsta straff för brottet, dömas i förra fallet till dödsstraff och i det senare till straffarbete på livstid.

Begår någon, som ej är krigsman, brott, som avses i 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 17, 18, 19, 20 eller 21 § av 8 kap. allmänna strafflagen; straffes efter ty i nämnda lag är sagt; dock att i de fall, som i 4, 5 och 6 §§ omförmälas, till dödsstraff skall dömas, där ej omständigheterna äro mildrande. Förövas brottet av någon, som lyder under strafflagen för krigsmakten, vare det, vid straffets bestämmande, ansett såsom försvärande omständighet.

*Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet
å Stockholms slott fredagen den 23 april 1920.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern BRANTING,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena friherre PALMSTIERNA,
Statsråden: UNDEŃ,
THORSSON,
OLSSON,
SANDLER,
NOTHIN,
NILSSON,
SVENSSON,
HANSSON.

— — — — —
Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Undén anförde:

»Sedan dåvarande chefen för justitiedepartementet, jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 21 augusti 1919, uppdragit åt särskilda sakkunniga — professorn Johan C. W. Thyren, hovrättsrådet William Linder och borgmästaren Jakob Pettersson — att utreda frågan om dödsstraffets avskaffande, hava de sakkunniga den 14 januari 1920 avgivit betänkande i ämnet, innefattande, bland annat, förslag till

- 1) lag angående ändring i vissa delar av strafflagen; samt
- 2) lag angående ändring i vissa delar av strafflagen för krigsmakten.

Utlåtanden i ärendet hava, efter särskilda remisser, avgivits av justitiekanslersämbetet, hovrätterna och fängvårdsstyrelsen.»

Efter att hava lämnat en redogörelse för innehållet i de sakkunnigas betänkande fortsatte föredraganden:

Historik.

»Redan under förarbetena till gällande strafflag dryftades allvarligt frågan om dödsstraffets avskaffande. Den s. k. lagkommittén under ledning av *J. G. Richert* — den tidens centralpersonlighet inom lagstiftningsarbetet — föreslog i sitt 1832 utgivna strafflagsförslag såsom alternativ dödsstraffets borttagande. Den efterföljande lagberedningen upptog emellertid dödsstraffet i sitt förslag, avgivet 1844. I ett till förslaget fogat yttrande utvecklade Richert sin övertygelse att »dödsstraffen icke i något samhälle med verklig kultur skola ett halvt sekel överleva mig», men böjde sig för den allmänna mening, som ansåg dödsstraffen nödvändiga. När sedermera vår ännu gällande strafflag antogs 1864, bibehölls dödsstraffet, ehuru överallt, där det förekom, endast såsom alternativ till frihetsstraff. På grund av denna möjlighet för domstolarna att alternativt tillämpa annan straffart, har dödsstraffets faktiska användning kunnat i hög grad inskränkas. Under strafflagens giltighetstid, alltså från och med år 1865 intill nu, hava inalles 15 personer avrättats, nästan undantagslöst dömda för mord med eller utan komplikationer med annat brott, nämligen 1866: 2 personer, 1872: 1, 1876: 2, 1879: 1, 1882: 2, 1887: 1, 1890: 1, 1893: 1, 1900: 3 samt 1910: 1. Efter 1910 har sålunda dödsstraff hos oss icke verkställts.

Förslag hava ofta väckts om borttagande genom lagstiftning av denna straffart. Bondeståndet vid 1862—63 års riksdag beslöt för sin del, att det ej skulle upptagas i den nya strafflagen, och samma stånd biföll vid följande riksdag en motion om dödsstraffets suspenderande under en tid av tio år. Under det nya riksdagsskickets första år bifölls en motion om dödsstraffets avskaffande med 103 röster mot 53 i andra kammaren och blev i den första med blott 39 röster mot 38 avslagen. Följande år avslogs en liknande motion av båda kamrarna. Riksdagen har sedermera åtskilliga gånger avslagit yrkanden av enahanda innebörd. Åren 1909 och 1912 antog andra kammaren, i anledning av väckta motioner i ämnet, skrivelseförslag i motionernas syfte. Slutligen har vid 1919 års lagtima riksdag lagutskottet i utlåtande över en av herr Lindhagen väckt motion hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t ville, utan avvaktande av en allmän strafflagsreform, efter verkställd utredning låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag till borttagande av dödsstraffet såsom straffart i den allmänna strafflagen ävensom taga under övervägande, i vilken omfattning dödsstraffet måtte kunna borttagas jämväl ur strafflagen för krigsmakten, samt för riksdagen framlägga det förslag, som härav kunde föranledas. Denna hemställan bifölls

av andra kammaren utan votering men avslogs medelst anlitande av den förseglade sedeln av första kammaren med 46 röster mot 45.

I åtskilliga främmande länder har dödsstraffet utmönstrats ur den allmänna strafflagen. Så är förhållandet i Norge (1902), Holland (1870), Italien (1889), överbägaende antalet schweiziska kantoner, Portugal (1867), Rumänien (1864). Även i en del nordamerikanska samt mellan- och sydamerikanska stater, bland andra Brasilien, är dödsstraffet upphävt. I vissa länder har dödsstraffet, ehuru kvarstående i strafflagen, sedan lång tid ej verkställt — så i Belgien sedan 1863, i Danmark sedan 1892, i Finland sedan 1826. *Utländsk rätt.*

I den gällande rätten stadgas i allmänna strafflagen dödsstraff för dels vissa statsförbrytelser, nämligen högförräderi (8 kap. 1 §), grovt militäriskt landsförräderi (8 kap. 4, 5, 6, 11 och 12 §§) och majestätsbrott m. m. (8 kap. 27 §, 9 kap. 1, 4 och 7 §§), dels i vissa fall av dödande, som icke har statsförbrytelser karaktär (10 kap. 10 och 13 §§, 13 kap. 2 §, 14 kap. 1 §, jämförd med 22, 38 och 40 §§, 14 kap. 6, 18, 19, 28 och 40 §§, 15 kap. 5, 12 och 13 §§, 16 kap. 3 §, 19 kap. 1, 6, 7, 10 och 11 §§, 21 kap. 8 § samt 25 kap. 2 och 3 §§). *Gällande svensk rätt.*

Dödsstraff är ej tillämpligt på den, som vid gärningens begående ej fyllt aderton år eller saknade förståndets fulla bruk (5 kap. 2 och 6 §§); samt får ej verkställas å kvinna, som är havande, utan skall uppskjutas, till dess hon efter barnsörden tillfrisknat; ej heller å den, som för sjukdom ej kan bereda sig till döden (2 kap. 2 §).

Underrätts dödsdom skall underställas hovrätts prövning. Dömer hovrätt till döden, skall denna dom underställas Konungen (25 kap. 9 § och 30 kap. 44 § rättegångsbalken).

Intet dödsstraff får verkställas, förrän Konungen så förordnat. Avrättning sker inom fängelsets murar utan tillträde för allmänheten och utföres med fallbila, varefter den avrättade skall i stillhet jordfästas (2 kap. 2 § strafflagen, K. F. den 29 juni 1906 ang. halshuggning samt Lag d. 25 maj 1894 ang. jordfästning, § 5).

Där dödsstraffet genom benådning efterskänkts, har det regelmässigt ersatts med straffarbete på livstid.

Jag ber nu att få lämna en redogörelse för innehållet i de avgivna utlåtandena. Justitiekanslersämbetet och hovrätten över Skåne och Blekinge *Utlåtandena.*

hava i sina utlatanden förklarat sig icke hava något att erinra mot de sakkunnigas betänkande och förslag.

Svea hovrätt — sexton ledamöter (hovrättsråden Wästfelt, Hörstadius, Andersson, Lagerbielke, Kiellander, Weidenhielm, von Oelreich, Billman, friherre von Rosen, af Geijerstam, Glimstedt, Grönwall, friherre Staël von Holstein, Apelstam och Bjurner samt assessorn Ramstedt) — har anfört:

Vid bedömande av frågan, om tiden nu finge anses mogen för dödsstraffets avskaffande, borde man givetvis utgå därifrån, att staten, oavsett de humanitära skäl, som kunde anföras för en dylik åtgärd, vore berättigad att bibehålla och tillämpa dödsstraffet, om detta straff befundes vara nödvändigt för att staten skulle kunna fylla sin uppgift att trygga rättsordningen och skydda statsborgarnes liv och okränkbarhet. Å andra sidan torde ett straff av denna beskaffenhet icke böra bibehållas, om en sådan nödvändighet icke föreläge. Det vore endast såsom en yttersta nödvärnsåtgärd från statens sida som dödsstraffet ägde berättigande.

Om man med denna utgångspunkt granskade de skäl, som anfördes för dödsstraffets bibehållande, torde det vara uppenbart, att avseende endast borde fästas vid sådana till stöd för denna uppfattning återopade grunder, som hänförde sig till dödsstraffets verkan från allmänpreventiv synpunkt. I detta hänseende ägde emellertid dödsstraffet betydelse icke allenast därtinnan att dödsstraffet mer än andra straff torde utöva en avskräckande verkan utan även därigenom att vissa slag av brott, då lagen stadgade deras bestraffande med dödsstraff, för det allmänna medvetandet betecknades såsom i särskilt hög grad samhällsfarliga. Den frågan borde då uppställas, om kulturen hos oss genomgående vunnit den utveckling och rättsmedvetandet allmänt vunnit en sådan stadga, att dödsstraffet från nu anförda synpunkter vore obehövt. Med hänsyn därtill att de brott, som hos oss kunde bestraffas med dödsstraff, för närvarande förekomme i jämförelsevis ringa utsträckning, läge närmast till hands att besvara denna fråga jakande och påstå, att någon fara för rättsordningen icke föreläge om dödsstraffet nu avskaffades. En dylik uppfattning torde även vara riktig, om man med trygghet kunde förlita sig på att utvecklingen skulle fortskrida på samma sätt som hittills. Härom kunde man emellertid hysa berättigade tvivel. Världskriget och de i dess spår följande sociala stridernas moraliska verkningar hade visserligen hittills gjort sig mindre kännbara hos oss än annorstädes. Att en utbredd sinnenas förvildning, vilken särskilt tagit sig uttryck i missaktning för människolivets värde, blivit en följd av de världshistoriska förvecklingarna, vore emellertid välbekant och

behövde icke med exempel belysas. Under sådana omständigheter kunde man med skäl ifrågasätta, om staten genom dödsstraffets avskaffande borde avhända sig ett verksamt medel i kampen mot brottsligheten i dess grövsta former.

Hovrätten ansåge alltså den nuvarande situationen vara präglad av en så stor osäkerhet, att det icke kunde anses tillrådligt att nu upphäva dödsstraffet. I varje fall ansåge hovrätten försiktigheten kräva, att man ännu någon tid ställde sig avvaktande i detta hänseende. Någon grundad anledning torde desto mindre föreligga att nu påskynda denna frågas avgörande utan samband med den pågående strafflagsreformen, som vid densamma en undersökning torde böra ske i vad mån andra lagändringar kunde föranledas av dödsstraffets avskaffande.

På nu anförda skäl ansåge sig hovrätten för närvarande böra avstyrka, att det föreliggande förslaget upphöjdes till lag.

Tolv ledamöter (presidenten Westring, hovrättsråden Hansson, Ström och Wikander, assessorerna Hæggström och Liljestrand samt extra ordinarie assessorerna Johansson, Åberg, Hemberg, docenten Lamm, Karlsson och Guldberg) hava förklarat sig icke hava något att erinra mot de sakkunnigas förslag.

I Göta hovrätts utlåtande, som innefattar tio ledamöters (presidenten Leijonmarek, hovrättsråden Nordin, Zetterberg, Olsén, Aurell och Palmgren, assessorn Bellinder samt extra ordinarie assessorerna Larson, Ihrfelt och Sjögren) mening, anföres:

I likhet med de sakkunniga ansåge hovrätten bibehållandet av dödsstraffet såsom vedergällning eller individualprevention icke kunna försvaras.

Ur allmänpreventiv synpunkt hade dödsstraffet betydelse såväl genom dess avskräckande verkan som även därigenom, att de brott, för vilka lagen stadgat denna straffart, för det allmänna medvetandet framstode såsom i särskilt hög grad samhällsfarliga. Betraktade man dödsstraffet ur denna synpunkt och toge man därvid hänsyn till de av världskriget förorsakade förhållandena, vilka mångenstädes åstadkommit en oerhörd sinnenas förvildning och missaktning för människolivets värde, torde det med fog kunna ifrågasättas, huruvida det kunde vara tillrådligt, att samhället beröfvade sig det medel till rättsordningens betryggande, som dödsstraffet innebure. Åtminstone torde försiktigheten bjuda att, innan man toge ställning till denna viktiga fråga, man avvaktade, huru den nuvarande situationen komme att utveckla sig. Även om den omständigheten, att de stora kulturländerna ännu icke avskaffat dödsstraffet, ej kunde åberopas såsom ett stöd för dess

bibehållande i vårt land, torde dock å andra sidan denna omständighet innebära en maning att ej framkalla ett påskyndande av frågans lösning, som nu mindre än någonsin förut påkallades av tidsförhållandena och ej heller torde krävas av den allmänna rättsuppfattningen. I alla händelser syntes frågan om dödsstraffets avskaffande ej böra avgöras förr än i samband med den blivande strafflagsreformen, sedan utredning skett, i vad mån andra lagändringar påkallades av dödsstraffets borttagande.

På grund av vad hovrätten sålunda anfört ansåge hovrätten sig böra avstyrka, att de föreliggande lagförslagen upphöjdes till lag.

Nio ledamöter (hovrättsråden Romberg, Lejman, Fischer och Ericsson, assessorerna Löthner och Smith samt extra ordinarie assessorerna häradshövdingen Colleen, Wöhler och Hellichius) förklarade sig icke hava något att erinra emot de sakkunnigas förslag och två ledamöter (extra ordinarie assessorerna borgmästaren Cassel och Norelius) anförde, att enligt deras mening förelåge ej övertygande skäl för att frågan om dödsstraffets utplånande ur den svenska strafflagstiftningen i större eller mindre utsträckning skulle avgöras utan samband med antagande av ny allmän strafflag, för vilkens utarbetande förarbeten påginge, varför de ansåge, att förevarande lagförslag ej borde av statsmakterna antagas, men att, för den händelse emellertid berörda fråga syntes böra nu förekomma till avgörande i den av de sakkunniga förordade riktningen, de ej hade något att anmärka emot lagförslagen.

Fångvårdsstyrelsen har i sitt utlåtande anfört:

Styrelsen ansåge i likhet med de sakkunniga, att ifrågavarande numera nästan endast till bokstaven i allmänna strafflagen kvarstående straffform kunde och därför även borde därur bortfalla.

Det syntes icke riktigt att utan ett trängande behov bibehålla ett straff, som i sig innebure den högsta grad av brutalitet. Erfarenheten hade visat, att oaktat dödsstraffets mycket sällsynta användande de brott, för vilka detta straff kunnat brukas, icke ökats i förhållande till äldre tider, då dödsstraffet mycket allmänt tillämpades. Samhällets övriga straffmedel hade visat sig tillräckligt kraftiga för att hålla dessa brott inom till och med trängre gränser än förr.

Under de tider, då dödsstraffets verkställandee skedde offentligt, torde blodsutgjutelser, enligt vad det uppgåves och utan svårighet kunde inses, hava verkat förråande å åskådarna likasom ock å dem, som hörde skildringarna av förloppet. Sedan avrättningarna förflyttats till den slutna fängelsegården, vore visserligen dessa direkta verkningar å allmänheten av-

lägsnade; men fortfarande torde vetenskapen om samhällets blodiga våldshand kunna just hos dem, för vilka drifterna till råa dåd icke låge fjärran, väcka en dem själva urskuldande tanke, att utgjutande av andras blod dock icke vore något allt för ohyggligt. Den enskilda hämndkänslan menade sig våga, vad den trodde, att staten gjorde av hämnd emot brottslingar.

Det enda avseende, i vilket en viss tvekan kunde föreligga i fråga om tillrådligheten av dödsstraffets borttagande, syntes styrelsen föreligga i det fall, att en livstidsfånge beginge dråp (14 kap. 6 § strafflagen). Enligt 4 kap. 15 § strafflagen återstode för nämnda fall såsom enda utväg att döma dråparen till skärpning av straffarbetet genom hans inneslutande i mörkt enrum på högst tjuguen dagar, vilken skärpning kunde upprepas tre gånger, dock med tre månaders uppehåll mellan varje gång.

Även om denna straffskärpning kunde synas ganska kraftig, tillmätte dock styrelsen densamma ganska liten betydelse. Det vore nämligen föga troligt, att någon läkare skulle kunna förmå sig att om fången avgiva ett betyg, som tillstodde skärpningsverkställande. Styrelsen veterligt hade den ej någonsin kommit i användning; och under förhoppning, att så ej heller för framtiden skulle behöva ske, torde styrelsen i detta sammanhang sakna anledning att föreslå en ändrad skärpningsform, där mörkret mindre betonades än strängheten i övrigt under en enrumsvistelse utan bekvämligheter, vid inskränkt kost och så vidare.

Då fångelsernas bevakning efter borttagande av dödsstraffet bleve i saknad av det skydd, som måhända livstidsfångarnas fruktan därför kunde innebära, måste ökad vaksamhet inskräpas gent emot sådana fångar, där de kunde misstänkas för våldsamt sinne eller hämndgiriga känslor.

Vid bedömandet av frågan om dödsstraffets berättigande bliva synpunkterna i viss mån olika allt efter den allmänna åskådning rörande straffets ändamål, från vilken man utgår. Straffet kan betraktas såsom huvudsakligen åsyftande att medföra ett rättvist lidande för brottslingen, att låta honom sona det onda han begått, med andra ord att utgöra *vedergällning* för brottet. Denna åskådning i dess filosofiska gestaltning upprätthålles väl alltmera sällan inom straffrättsteorin, men den fortlever såsom oreflekterad hämndkänsla med styrka i folkmedvetandet och tager i synnerhet makten över sinnena vid tillfällen, då någon särskilt upprörande förbrytelse blivit begången. Ett försvar för dödsstraffets bibehållande från vedergällningssynpunkt måste emellertid, såsom även de sakkunniga fram-

*Departement-
schefen.*

hållit, förutsätta att de brott, för vilka dödsstraff ådömes, vore väsensskilda från övriga svåra brott. Så är emellertid icke fallet. Synnerligen ofta torde det förhålla sig så, yttra de sakkunniga, att ifrågavarande brott äro i avseende å motiver och övriga omständigheter synnerligen svåra att förstå, falla särdeles långt utanför brottets norm — ett massmord, företaget av ett obegripligt begär att döda, ett lustmord o. s. v. Men sådana undantagsfall, vilka lätt skapa en folkstämning, som kräver dödsstraffets verkställande, kunna i verkligheten alltid misstänkas för att stå den »förminskade tillräkneligheten» nära. Då nu vedergällningskänslan alldeles avstår från straff vid den fulla otillräkneligheten och finner sig tillfredsställd med nedsatt straff vid den förminskade tillräkneligheten, så borde just vedergällningsstraffrätten, såsom de sakkunniga ytterligare framhålla, vara mindre benägen att tillämpa det svåraste och alldeles exceptionella straffet på brott, som, om också det sjukliga tillståndet icke låter sig till fullo bevisas, dock måste starkt misstänkas närma sig ett sådant.

Straffet uppfattas dock numera vanligen såsom medel att på olika vägar förebygga den genom brottet yppade samhällsfaran. Straffets ändamål är, såsom uttrycket lyder, *prevention*. Den fara, som ligger i brottslingens person, kan avlägsnas därigenom att han låter sig rättas och blir en nyttig medborgare eller att han dock av fruktan för det lidande, straffet innebär, avhåller sig från ytterligare brott. Ingenera av dessa synpunkter kan tillämpas vid användandet av dödsstraff. Detta straff kan ej heller på den grund försvaras, att det skulle vara nödvändigt för att, när det gäller oförbätterliga brottslingar, sätta dem fysiskt ur stånd att vidare begå brott. Med våra nuvarande fängelseförhållanden måste inspärningen anses vara fullt effektiv för vinnande av sistnämnda syfte. Något annat medel än dylik isolering ifrågakommer ju ej heller till användning, då det gäller kriminalpatienter, vilka för samhället ofta äro ännu farligare än brottslingar, som dömas till livets förlust.

I de utlåtanden, som avgivits över det föreliggande förslaget, har ej heller från något håll dödsstraffet ansetts kunna försvaras såsom straffart ur någon av de hittills anförda synpunkterna. Däremot har majoriteten av Svea och Göta hovrätters ledamöter ansett dödsstraffets bibehållande, åtminstone tills vidare i avvaktan på den allmänna strafflagsrevisionen, kunna försvaras ur *allmänpreventiv* synpunkt. Sålunda är det icke den i brottslingens egen person liggande faran, som av nämnda ledamöter befunnits kräva dödsstraffets bibehållande, utan detta straff skulle ha sin betydelse genom sin avskräckande verkan på andra ävensom därigenom, att de

brott, för vilka lagen stadgat denna straffart, för det allmänna medvetandet framstode såsom i särskilt hög grad samhällsfarliga.

Gentemot föreställningen, att dödsstraffet skulle vara erforderligt i straffsystemet av sist anförda grunder, torde jag få åberopa de sakkunnigas uttalanden rörande den hittills i detta avseende vunna erfarenheten. Sedan nu i flera länder dödsstraffet antingen blivit uttryckligen borttaget ur den allmänna strafflagen eller dock kommit ur bruk i så måtto att det aldrig exekveras, har man fått tillfälle att jämföra de praktiska resultaten av dödsstraff och annan straffform (livstidsfängelse) i fråga om avskräckande verkan. Denna erfarenhet, säga de sakkunniga, under hänvisning tillika till statistiska undersökningar, giver intet som helst stöd för vare sig den ena eller andra straffformens överlägsenhet: om någon skillnad i berörda hänseende skulle finnas dem emellan, så är denna skillnad i varje fall så ringa att den icke kan anses hava någon som helst praktisk betydelse. Man torde också böra tillmäta betydelse åt den synpunkt, som av fångvårdsstyrelsen i dess utlåtande framhäves, nämligen att »vetskapen om samhällets blodiga våldshand kunde just hos dem, för vilka drifterna till råa dåd icke låge fjärran, väcka en dem själva urskuldande tanke, att utgjutande av andras blod dock icke vore något allt för ohyggligt». Tanken att dödsstraffet skulle genom sin tillvaro verka gagnande därigenom, att de brott, för vilka lagen stadgat denna straffart, framstode såsom i särskilt hög grad samhällsfarliga, synes mig mindre sannolik än risken att dess tillämpande verkar förråande.

Av det anförda framgår även, varför jag — gent emot vad Svea och Göta hovrätters majoritet anført — icke kan ansluta mig till synpunkten, att den sinnenas förvildning och missaktning för människolivets värde, som onekligen följt i världskrigets spår, skulle utgöra ett hinder mot en sådan humanisering av strafflagen, som dödsstraffets avskaffande innebär. Hovrätterna förutsätta nämligen härvid, att dödsstraffet är ett framför andra straff särskilt verksamt medel i kampen mot den grövre brottsligheten, vilken uppfattning jag, enligt vad jag nyss utvecklat, icke kan dela.

Jag finner sålunda efter övervägande av de olika synpunkter, som kräva beaktande, att starka skäl tala för utmönstring av dödsstraffet ur strafflagen. De synpunkter, som i äldre tid legat till grund för upptagandet av denna straffart, kunna numera till största delen ej upprätthållas ens av dem, som tillstyrka dödsstraffets bibehållande. Påståendet att dödsstraffet skulle erfordras för vissa brott på grund av dess avskräckande verkan vinner icke stöd av erfarenheten. Samhället behöver icke dödsstraffet till

sitt skydd. Därmed är också sagt, att samhället ej bör behålla denna straffart.

Någon anledning synes mig icke förefinnas att avvakta det nu under arbete varande förslaget till strafflagsreform. Tvärtom vore det en påtaglig vinning, om frågan om dödsstraffet bleve dessförinnan för sig principiellt avgjord.

Vad angår det lagtekniska utförandet av de sakkunnigas förslag har jag ingen erinran att göra. Det synes mig alltså ej möta hinder att behålla livstidsstraffarbete såsom absolut straff, där hittills dödsstraff upptagits såsom alternativ. Att dödsstraffet bör försvinna ur strafflagen för krigsmakten, såvitt gäller dennas tillämpning under fredstid, finner jag uppenbart. Däremot har jag liksom de sakkunnige ej funnit anledning att föreslå dödsstraffets avskaffande i de för krigsförhållanden avsedda s. k. krigsartiklarna.

Föredraganden uppläste härefter förenämnda två lagförslag samt hemställde, det lagrådets utlåtande över desamma måtte, för det i § 87 regeringsformen omnämnda ändamål, inhämtas genom utdrag av protokollet.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställen fann Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten gott lämna bifall.

Ur protokollet:

Adil Wifvesson.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd onsdagen
den 2 juni 1920.

Närvarande:

Justitieråden AMÉEN,
friherre LEIJONHUFVUD,
EDELSTAM,
Regeringsrådet LINNÉR.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet den 23 april 1920, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle, för det i § 87 regeringsformen omnämnda ändamål, inhämtas över upprättade förslag till

- 1) lag angående ändring i vissa delar av strafflagen; och
- 2) lag angående ändring i vissa delar av strafflagen för krigsmakten.

Förslagen, vilka finnas bilagda detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av juris doktorn Alvar Montelius.

Justitierådet *Améen* lämnade förslagen utan anmärkning.

Justitierådet friherre *Leijonhufvud* yttrade:

Att staten är berättigad att använda dödsstraff, om så befinnes erforderligt för betryggande av rättsordningen, bestrides numera endast sällan. Diskussionen om dödsstraffets bibehållande eller avskaffande har därför under senare tider huvudsakligen rört sig omkring frågan om detta straffs nödvändighet eller umbärlighet för samhället. Med rätta har man därvid i regel, i betraktande av dödsstraffets exceptionella karaktär, utgått ifrån att detsamma bör försvinna ur lagstiftningen, om dess kvarstående ej kan anses vara av ett verkligt behov påkallat.

Givet är att, då det gäller att för ett visst lands del vidtaga åtgärder i sådant hänseende, ett icke ringa beaktande måste skänkas den allmänna folkmeningens ståndpunkt till spörsmålet. Vilken denna är hos oss kan vara tvivel underkastat; dock torde kunna sägas, att någon opinion av avgörande styrka för bibehållande av dödsstraffet icke givit sig tillkänna och ej heller kan förväntas komma till synes.

Om det alltså må vara tillåtet att frånsä det hinder mot förändringen, som skulle ligga i en stark folkmening mot densamma, och endast taga hänsyn till mera objektiva grunder, vill det vid granskning av dessa synas, som om övertvägande skäl tala för det antagandet att ifrågavarande straffart kan utan fara för statens förmåga att trygga rättsordningen utgå ur vår lag.

En viktig reservation förefaller emellertid därvid befogad. Omdömet lär vara riktigt endast då fråga är om något så när normala förhållanden. Att så är fallet erkännes i viss mån i de föreliggande lagförslagen, då däri lämnas orubbat vad de i krigstid eller då rikets krigsmakt eljest är mobiliserad gällande krigsartiklarna innehålla om tillämpning av dödsstraff. Men det torde ock svårligen kunna bestridas, att jämväl i andra fall, såsom då av inre fiender starka och omfattande angrepp riktas mot själva rättssamhällets bestånd, det kan uppkomma ett nödtillstånd, som framtvingar tillgripande för samhällets räddning av den yttersta straffåtgärden, tagandet av de brottsligas liv. (Se härom t. ex. professor Thyréns arbete »Principerna för en strafflagsreform», del I, sid. 106 o. följ.) I åtskilliga lagstiftningar hava dylika fall beaktats genom upptagande av särskilda bestämmelser om belägringstillstånd eller liknande anordningar. Andra utvägar äro ock möjliga.

Måhända invändes, att först när utomordentliga förhållanden av antydd art inträffa tiden är inne att genom lagstiftning skaffa statsmakten det nödiga, extraordinära reaktionsmedlet. Det kan dock hända, att det då blir för sent, och frånsatt detta torde ur åtskilliga synpunkter vara att föredraga att icke nödgas taga sin tillflykt till en för tillfället stiftad lag. En sådan får lätt en viss förhatlig prägel och verkar ofta onödigt upphetsande.

Av det sagda framgår, att jag, med gillande av tanken att dödsstraffet bör avskaffas i den omfattning, som omständigheterna medgiva, anser försiktigheten bjuda iakttagande därvid av sådan begränsning, att samhället tillförsäkras tillgång till anlåtande av det skyddsmedel, som detta straff erbjuder, även vid andra tillfällen av yttersta nöd än dem, vid vilka krigsartiklarna kunna komma till användning.

I fråga om det sätt, varpå de remitterade förslagen lösa uppgiften att ur allmänna strafflagen och strafflagen för krigsmakten utom krigsartiklarna borttaga ifrågavarande straff, finner jag, för den händelse vad jag nyss framhållit ej vinner beaktande, icke anledning till någon erinran.

Justitierådet *Edelstam* förenade sig med justitierådet friherre Leijonhufvud.

Regeringsrådet *Linnér* anförde:

Problemställningen i fråga om dödsstraffets behörighet i straffsystemet torde numera vara denna: är det nödvändigt att bibehålla dödsstraffet såsom skyddsmedel för att trygga rättssäkerheten inom staten eller icke? I likhet med de sakkunniga håller jag före, att denna fråga kan besvaras nekande, såvitt rör normala förhållanden. Men härmed är också sagt, att för sådana tidsomständigheter, för vilka det reguljära rättsskyddet icke är avpassat eller då det ej kan antagas fungera, samma svar icke utan vidare kan givas. Också gör det föreliggande förslaget om dödsstraffets upphävande undantag för krigsartiklarna. Samma skäl till undantag gäller dock även för sådana fall, då statsmakten på grund av angrepp från inre fiender är utsatt för allvarlig fara. Denna konsekvens har jämväl, såvitt jag kunnat finna, dragits av författare, som eljest äro motståndare till dödsstraffet.

Om man således för närvarande måste utgå från att staten under dylika förhållanden kan bli nödsakad att tillgripa dödsstraffet såsom ett lagligt yttersta skyddsmedel och detta i trots av risken att skapa martyrer eller fanatiker, har man att välja mellan två vägar, antingen att införa en speciallagstiftning, liknande den i vissa främmande länder förekommande, eller att i viss omfattning bibehålla dödsstraffet i den allmänna strafflagen.

Den förra utvägen torde stå vårt folks uppfattning ganska fjärran. Den senare leder i första hand till att dödsstraffet för närvarande bör bibehållas jämväl i 8 kap. strafflagen.

Emellertid förefaller det, som om ej heller denna gräns vore fullt riktig. Det torde kunna befaras, att under sådana förhållanden, varom här är fråga, även den allmänna kriminaliteten starkt tager till, enkannerligen de grova brotten, och det kan då tänkas, att dödsstraffet behöver finnas att tillgå såsom ett till följd av statsmaktens försvagande nödigt skydd för de enskilda medborgarna. Förhållandena kunna därvid också gestalta sig så, att det kan för den allmänna rättskänslan te sig alltför

stötande, om grova brottslingar, just på den grund att deras handlingar sakna ideell politisk karaktär, skulle stå utom räckvidden av statens yttersta straffhot. Dödsstraffet synes därför tills vidare böra bibehållas även för vissa andra brott mot människoliv än som avses i 8 kap. strafflagen och krigsartiklarna, dock under den förutsättningen, vilken lätt kan komma till auktoritativt uttryck, att verkställighet ej kommer att äga rum, där ej den brottsliga gärningen är begången under ett tillstånd av försvagad rätts-säkerhet, motsvarande vad som skulle avses med ovannämnda speciallagstiftning. Härmed är naturligtvis icke sagt, att dödsstraffet ens med den uppgift, som här är tänkt, bör kvarstå i alla de fall, där dess borttagande nu föreslås av de sakkunniga. Den frågan kan emellertid icke upptagas till bedömande i detta sammanhang.

Beträffande de remitterade förslagens detaljer finner jag icke anledning till någon anmärkning.

Ur protokollet:

Erik Ölander.

*Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
fredagen den 4 februari 1921.*

Närvarande:

Statsministern friherre DE GEER, ministern för utrikes ärendena greve WRANGEL, statsråden ERICSSON, DAHLBERG, MURRAY, ELMQUIST, MALM, BERGQVIST, HAMMARSKJÖLD, EKEBERG, TAMM, HANSSON.

Chefen för justitiedepartementet statsrådet Ekeberg anmälde lagrådets den 2 juni 1920 avgivna utlåtande över de till lagrådet den 23 april 1920 remitterade förslagen till lag angående ändring i vissa delar av strafflagen och till lag angående ändring i vissa delar av strafflagen för krigsmakten.

Efter att hava redogjort för utlåtandets innehåll anförde departementschefen:

»I den viktiga frågan om dödsstraffets avskaffande har jag i min nuvarande ämbetsställning icke förut haft tillfälle angiva min ståndpunkt. Då med anledning av den granskning, de i nämnda syfte utarbetade lagförslagen undergått i lagrådet, det nu ankommer på mig att underställa frågan Eders Kungl. Maj:ts förnyade beprövande, bör jag icke underlåta att uttala, att jag ansluter mig till den uppfattning, som i dödsstraffets avskaffande vill se ett betydelsefullt framsteg. De skäl, på vilka denna uppfattning är grundad, lärer jag icke behöva här närmare beröra; den i ärendet föreliggande utredningen synes mig ådagalägga deras giltighet. Den rätta tidpunkten torde ock vara inne för frågans upptagande; enligt min övertygelse finnes numera för denna reform det stöd i det allmänna tänkesättet hos vårt folk, utan vilket en lösning av frågan icke bör sökas. Jag anser mig därför böra, i vad på mig beror, lämna min

medverkan till att denna gamla och länge starkt omtvistade fråga genom förslag från Eders Kungl. Maj:t ställes inför avgörandet.

Den granskning, lagrådet ägnat de föreliggande förslagen, har utvisat, att även med en uppfattning, som i princip medgiver den ifrågasvarande reformens berättigande, kan finnas rum för tvekan om lämpligheten av ett fullt och obetingat genomförande av densamma. Under det att en av lagrådets ledamöter lämnat förslagen utan anmärkning, hava övriga tre ledamöter väl funnit dödsstraffets bibehållande icke vara erforderligt för normala samhällsförhållanden, men uttalat betänkligheter mot att statsmakten skulle berövas möjligheten att under tider av svår inre oro tillämpa detta straff såsom ett yttersta skyddsmedel för den hotade rättsordningen. En av sistnämnda ledamöter har därjämte velat ifrågasätta, huruvida icke med hänsyn till faran för en under dylika tidsomständigheter starkt tilltagande allmän kriminalitet dödsstraffet borde bibehållas även för vissa andra brott än sådana av nyss antydd politisk karaktär, dock under förbehåll, att verkställighet av straffet icke komme att äga rum, där ej den brottsliga gärningen vore begången under ett tillstånd av försvagad rättssäkerhet.

De yttranden, vilka sålunda angiva uppfattningen hos lagrådets flertal, utgå från förutsättningen av ett tillstånd, under vilket statsmaktens förmåga att hävda den lagliga ordningen äventyras genom egna samhällsmedlemmars angrepp. De antydningar, som lämnats om vad härmed avses, leda tanken till samhällsfientliga rörelser av betydande omfattning, vilkas art och syfte ådagalagts genom öppna våldshandlingar. Att i dylika lägen samhället kan stå inför tvånget att till sitt värn använda även medlet att taga de brottsligas liv, lär icke av någon strafflagstiftning kunna lämnas opåaktat. Under de förhållanden, som här avses, ställes våld mot våld, och med väpnad makt går samhället till försvar för sitt bestånd. Vår nuvarande strafflag erkänner uttryckligen statens rätt att i fall av uppror bruka allt det våld, som nöden kräver, och därmed ock att taga människoliv, om det visar sig nödvändigt för ordningens upprätthållande. Härutinnan åsyftas med de föreliggande förslagen icke någon förändring. Ej heller beröra förslagen dödsstraffets kvarstående i krigsartiklarna. Då under dylika förhållanden staten begagnar sin makt över den enskildes liv, hämtar detta sitt berättigande i samhällets ovillkorliga nödvärnsrätt. Men utanför dessa gränser lär denna grund näppeligen kunna åberopas för en vidsträcktare tillämpning av dödsstraff för brott av nu avsedd art, om detta straff i övrigt avskaffats och staten därmed valt andra utvägar för

besträffande eller oskadliggörande av även de svåraste och farligaste förbrytare. Dödsstraffet skulle eljes erhålla en utpräglad karaktär av speciellt politiskt straff. För mig framstår en sådan lösning såsom den minst lyckliga. Under upprörda tider skulle en dylik lagstiftning helt visst ingalunda verka till samhällslugnets återställande utan fastmera vara ägnad att på ett måhända ödesdigert sätt skärpa motsättningarna. I stället för att med hänsyn till eventuella inrepolitiska strider behålla dödstraffet i den allmänna strafflagen, synes lagstiftaren häri snarare böra se en anledning till att avskaffa detsamma för att förebygga dess tillämpning endast under dylika spända förhållanden.

Det torde kunna antagas, att yrkandena om dödsstraffets bibehållande för sådana fall, som beröras i de inom lagrådet avgivna yttrandena, i främsta rummet påverkats av de straffrättsliga synpunkter, vilka pläga betecknas såsom de allmänpreventiva. Att dödsstraffet icke under normala förhållanden besitter någon överlägsenhet såsom allmänprevention, lärers få anses bestyrkt av en lång erfarenhet från främmande länder. Ringa sannolikhet synes då tala för att detta straff under mer eller mindre anarkiska förhållanden skall visa sig äga en sådan verkan. Även om man bortser från de fall, då brott av här ifrågavarande slag begås kollektivt under inflytande av en upphetsad stämning, vilken icke låter sig stävja av något straffhot, torde det ligga i sakens natur, att under en tid, då den lagliga ordningen är hotad och därmed den enskildes säkerhet till livet är försvagad, dödsstraffets avskräckande verkan icke kan vara alltför stor.

Den betydelse, man velat tillskriva dödsstraffet såsom ett yttersta skyddsmedel för samhällsordningen under här avsedda särskilda förhållanden, skulle väsentligen ligga däri, att detta straff kan framträda såsom ett med omedelbar kraft verkande uttryck för statens högsta maktfullkomlighet över den enskilde. Emellertid lärers endast sällan och först då samhällskrisen övergått till öppen strid förutsättning finnas för att laga dom och dess verkställighet kunna följa på brottet med den skyndsamhet, som skulle befördra det särskilda syftet med dödsstraff i förevarande fall. Och efter förloppet av den tid, som under vår rättegångsordning i allmänhet kräves för slutbehandling av ett dylikt mål, torde i de flesta fall frågan om straffets verkställighet hava erhållit en i viss mån förändrad innebörd. Då det här huvudsakligen gäller politiska förbrytelser, synes det nämligen icke osannolikt, att den allmänna känsla, som måhända till en början krävde uppfyllande av lagens hela stränghet, efter rådrum för besinning skall visa benägenhet för rättvisans utövning i en mildare form och i varje

fall skall rygga tillbaka för användande av ett straff, som på grund av dess bristande överensstämmelse med den rådande samhällsåskådningen utslutits från den ordinära strafflagstiftningen.

Av vad jag sålunda anfört torde följa, att jag icke med anledning av de inom lagrådet avgivna yttrandena finner mig böra tillstyrka dödsstraffets bibehållande för de i samma yttranden avsedda fall. Jag får fördenskull hemställa, att de remitterade förslagen, mot vilka anmärkning i övrigt ej förekommit, i oförändrat skick måtte jämlikt § 87 regeringsformen föreläggas riksdagen till antagande.»

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan täcktes Hans Maj:t Konungen förordna, att till riksdagen skulle avlätas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Adil Wifresson.
